

Nr 74.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader; given Stockholms slott den 26 februari 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsråd å Stockholms slott den 26 februari 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med cheferna för social-, kommunikations-, finans- och handelsdepartementen.

Under punkten 127 av nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader för budgetåret 1943/44 beräkna ett reservationsanslag av 60 000 kronor.

Sedan ifrågavarande ärende inom jordbruksdepartementet varit föremål för ytterligare utredning och överbäganden, får jag ånyo anmäla detsamma.

Såsom jag under förenämnda punkt i statsverkspropositionen anförde, har *lantbruksförbundets byggnadsförening u. p. a.* i skrivelse den 2 februari 1942 hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för upprättande med statsmedel av en institution för forsknings- och försöksverksamhet beträffande lantmannabyggnader. Över framställningen ha yttranden avgivits den 22 april 1942 av lantbruksstyrelsen och egnahemsstyrelsen gemensamt, den 16 oktober 1942 av domänstyrelsen, den 10 november 1942 av ladugårdsbyggnadssakkunniga, den 12 i samma månad av byggnadsstyrelsen och den 1 februari 1943 av statskontoret.

Lantbruksförbundets byggnadsförening u. p. a. har inledningsvis anført, att enligt beräkningar utförda inom Sveriges lantbruksförbund uppginge det kapital, som investerats i lantbruket, under perioden 1935—1937 till i medeltal närmare 6,5 milliarder kronor för år, därav närmare 4,5 milliarder representerade värdet av jord och bonings- samt ekonomibyggnader. Av sistnämnda 4,5 milliarder kunde den övervägande delen anses ha motsvarat värdet av samtliga byggnader, och den årliga räntekostnaden härå kan därför uppskattas till över 100 miljoner kronor. Värdet allenast av kreatursstallarna samt av de till dessa anslutna utrymmena hade av ladugårdsbyggnadssakkunniga uppskattats till c:a 1 å 1,5 milliard kronor. För perioden 1935—1937 hade Sveriges lantbruksförbund slutligen beräknat att ny-, ombyggnads- samt underhållskostnaderna för jordbrukets ekonomibyggnader skulle belöpa sig till 75 miljoner kronor årligen.

Byggnadsföreningen anför vidare.

Att kapitalinvesteringen i byggnader redan av denna anledning spelar en avsevärd roll för det ekonomiska resultatet av lantbruksproduktionen är omedelbart klart. Härtill kommer, att byggnadsbeståndets beskaffenhet utövar ett mycket stort inflytande på arbetsförbrukningen, produkternas förvaring samt husdjurens hälsotillstånd och avkastning. Genom ett olämpligt byggnadsbestånd kan ett jordbruk dels belastas med en onödigt stor skuldbörda och dels också nödgas att för en avsevärd tid framåt upprätthålla driften under former, vilka ur andra synpunkter kunna anses vara mindre ekonomiska.

Under och efter perioden 1935—1937 ha byggnadskostnaderna på landsbygden undergått en fortlöpande stegring. I detta sammanhang önskar byggnadsföreningen fästa uppmärksamheten på av 1940 års byggnadskostnadssakkunniga utförda beräkningar (st. off. utr. 1941: 4) enligt vilka kostnadsökningen under åren 1935 till 1939 uppgått till c:a 30 å 35 procent. Efter krigsutbrottet och intill tidpunkten då de sakkunniga avlämnade sitt betänkande skulle kostnadsökningen ha utgjort ytterligare 15 procent, och det torde vara allmänt omvittnat, att den sedermera fortsatt.

Vid belysandet av i vilken utsträckning byggnadskostnaderna belasta jordbruk av olika storlek ha byggnadskostnadssakkunniga verkställt en jämförelse mellan de genomsnittliga kostnaderna för under åren 1925—1939 uppförda boningshus och ekonomibyggnader och taxeringsvärdena (exklusive skogsvärde) för jordbruk av olika storlek år 1939. Denna jämförelse gav i sammandrag följande resultat.

		Jordbruk med hektar åker			
		2—5	5—10	10—20	20—50
Byggnadskostnad	..... kronor	9 000	13 000	17 000	34 000
Taxeringsvärde	..... »	5 000	8 500	16 000	40 000

Byggnadsföreningen har velat anföra dessa siffror för att understryka hurusom byggnadskostnaderna ofta och särskilt på de mindre brukningsdelarna äro högre än motsvarande taxeringsvärden men också för att fästa uppmärksamheten på att en rationalisering av förhållandena framför allt måste vara ett önskemål för landets många små och medelstora jordbruk, där förmågan att av egen kraft åstadkomma en förändring är starkt begränsad.

I fråga om *behovet av nybyggnadsverksamhet* har byggnadsföreningen sammanfattat sin uppfattning på följande sätt.

Under 1930-talets svårartade jordbrukskris måste nybyggnadsverksamheten inom lantbruket på grund av kapitalbrist allmänt inskränkas till det minsta möjliga. När de ekonomiska förhållandena senare förbättrades, framstod det emellertid på grund av det försvårade arbetsmarknadsläget såsom i första hand nödvändigt att giva rationaliseringen formen utav en ökad maskin användning, och de nyskapade kapitaltillgångarna fingo också i stor utsträckning denna användning. Icke förrän vid tidpunkten omedelbart före det senaste krigsutbrottet torde nybyggnadsverksamheten på landsbygden ha nått en mera nämnvärd omfattning och icke ens då läser den likväl ha uppgått till vad som borde varit erforderligt. Det förelåg därför redan då ett mycket stort latent byggnadsbehov, och då byggnationen under nu rådande extraordinära förhållanden ännu en gång måste inskränkas till ett minimum kommer ifrågavarande behov att ytterligare ökas. Då lugnare förhållanden åter inträda, kan det därför förutsättas, att byggnadsverksamheten skall och bör komma igång i en starkt vidgad omfattning, under förutsättning att lönesättningen får en tillfredsställande lösning och materialkostnaderna kunna hållas inom rimliga gränser. Där-est de kapitalutlägg, som då komma att göras, skola kunna bli räntabla, är det av synnerlig vikt att en klok planering verkställes såväl av den enskilda som, vad beträffar verksamhetens inriktning i stort, av det allmänna.

Byggnadsföreningen har framhållit, att statsmakternas intresse för spörsmål av ifrågavarande slag vid flera tidigare tillfällen kommit till klart uttryck. I detta avseende har erinrats om mitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1938 i samband med bemyndigandet att tillkalla särskilda sakkunniga att inom jordbruksdepartementet biträda med uppgörande av förslag till förbättringsarbeten för ladugårdsbyggnader (ladugårdsbyggnadssakkunniga). Enligt vad där angivits borde utredningens syfte vara att söka få fram förslag till ladugårdstyper, som kunde bli av ett bestående värde för det mindre jordbruket. Härvid borde tillses att ladugårdarna försåges med praktiska anordningar, som möjliggjorde största tänkbara rationalisering av arbetet samt att uppmärksamhet ägnades åt byggnadsmaterialet och sådana detaljer som ventilation, värme och

fuktisolering m. m., ägnade att påverka såväl byggnadernas varaktighet som möjligheten att iakttaga en god hygien. Stor vikt borde vidare läggas vid ett ekonomiskt utnyttjande av resurserna till undvikande av större kostnader än som vore strängt nödvändiga.

Vad på så sätt uttalats hade blivit vägledande för det av ladugårdsbyggnadssakkunniga bedrivna arbetet, vilket bland annat inriktats på att sprida en praktiskt inriktad upplysning rörande ladugårdarnas lämpliga beskaffenhet och inredning. Samma uppgift, fastän inom en vidare ram, hade även upptagits på byggnadsföreningens arbetsprogram.

Rörande *behovet av en permanent institution för forskningsarbete rörande lantmannabyggnader* har byggnadsföreningen anfört följande.

Behovet av en permanent institution för forskningsarbete rörande lantmannabyggnader har redan tidigare blivit påtalat vid flera tillfällen och bl. a. av 1940 års byggnadskostnadssakkunniga. De sakkunniga uttalade sålunda en förhoppning att det försöksarbete rörande olika byggnadsmaterial och byggnadsdetaljer, som bedrivits av Lantmännens byggnadsförening i Lund, skulle komma att fullföljas inom den då nystartade Lantbruksförbundets byggnadsförening. Ifrågasättande försöksverksamhet ägde ett så stort samhälleligt värde att ett stöd åt densamma från det allmänna borde kunna ifrågasättas i en eller annan form. Möjligen kunde man dock även ifrågasätta om icke en statens byggnadsförsöksanstalt, organiserad i huvudsak efter samma principer som redan befintliga försöksinstitutioner på växtodlingens, husdjursskötselns, mejerihanteringsens och trädgårds-skötselns områden, borde upprättas. I yttrande över de sakkunnigas betänkande har lantbruksstyrelsen bl. a. framhållit, att det syntes styrelsen vara en åtgärd av största vikt, att en kontinuerlig provnings- och undersökningsverksamhet rörande olika byggnadsmaterial, konstruktioner, planlösningar, anordningar för ventilation och befrämjande av hygien, standardiserade byggnadsdelar etc. komme till stånd. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande vore det icke osannolikt, att byggnadsföreningen i detta avseende kunde utvecklas till att bli det centrala organet för provnings- och undersökningsverksamheten. Styrelsen ifrågasatte emellertid, om icke det allmännas medverkan vore nödvändig, därest resultat av större räckvidd skulle kunna uppnås inom en kort tid. För att snabbt bringa frågan till en lösning ifrågasattes vidare, om icke särskilda utredningsmän borde tillkallas att i samråd med representanter för byggnadsföreningen uppdraga riktlinjer och inkomma med förslag rörande bl. a. provnings- och undersökningsverksamhetens ordnande. Även ladugårdsbyggnadssakkunniga ha hemställt, att oberoende av de sakkunnigas arbete, frågan om ett för den byggnadstekniska rådgivningen på landsbygden centralt forskningsorgan snarast måtte upptagas till behandling.

I anslutning till det nyss sagda vill byggnadsföreningen särskilt understryka betydelsen av att jordbrukets byggnadsfrågor icke måtte behandlas såsom uteslutande byggnadstekniska problem. Den forskningsverksamhet, som erfordras, måste stå i en mycket nära kontakt såväl med forskningen inom de tillämpliga delarna av lantbruksvetenskapen som ock med de företag inom handel och industri, vilka ha sin verksamhet knuten till bygg-

nadsföretag av här ifrågavarande slag. På så sätt bör institutionen kunna erhålla möjlighet att ur saklig synpunkt samordna alla krafter till ett gott resultat och snabbt kunna föra ut de gjorda erfarenheterna dels genom de konsulterande organen såsom upplysning till lantbrukarna och dels till de i byggnadsindustrien intresserade såsom lämpliga anvisningar. Nödvändigheten av att forskningsinstitutionen därvid intager en självständig hållning blir uppenbar genom mångfalden av de enskilda intressen, som äro knutna till byggnadsproduktionen.

Enligt vad byggnadsföreningen härefter framhåller borde en forskningsinstitution av här angiven art ha till uppgift att bedriva vetenskaplig forskning rörande lantmannabyggnadernas lämpliga konstruktion, inredning och uppförande samt rörande användbarheten av olika byggnads- och inredningsmaterial. Därvid borde särskilt uppmärksammas att byggnaderna bliva hygieniska och ur arbetssynpunkt rationella samt att de anpassas efter produktionsinriktningen i stort vid olika brukningsdelar samt efter brukningsdelarnas olika förmåga att bära kostnader av här ifrågavarande slag. I samband med den egna forskningen borde institutionen följa utvecklingen på det byggnadstekniska området såväl inom som utom landet. Uppslag och forskningsresultat borde göras till föremål för prövning i praktiken, vilket förutsatte samverkan med lämpliga byggherrar. Enligt vad byggnadsföreningen hade sig bekant, förelåge stort intresse för dylik praktisk provning av försöksresultat på många håll. Bl. a. hade från domänstyrelsens sida ställts i utsikt, att prov kunde utföras vid styrelsens vittomfattande byggnadsverksamhet. För att den planerade forsknings- och försöksverksamheten skulle giva önskat resultat vore det vidare av vikt att en intim kontakt upprätthölles med andra forskningsinstitutioner eller andra företag, som arbetade inom verksamheten närgränsande områden. Bland dessa kunde nämnas egnahemsstyrelsen, domänstyrelsen, lantbrukshögskolans anstalt för husdjursförsök, veterinärhögskolan, tekniska högskolan, jordbrukstekniska föreningen och statens maskin- och redskapsprovninganstalter. Genom samarbete med byggnadsföreningen borde det därjämte bl. a. bliva möjligt för institutet att nå kontakt med såväl inom byggnadsindustrien arbetande företag som med de praktiska jordbrukarna.

För att ett samarbete i den utsträckning, som nu nämnts, skulle vara möjligt, borde ledningen i stort av institutets verksamhet uppdragas åt en nämnd med mångsidig sakkunskap. Nämnden borde, för utredande av specialfrågor, medgivas rätten att knyta särskild sakkunskap till institutets verksamhet. Nämnden borde bestå av ordförande jämte fyra ledamöter, vilka tillsattes av Kungl. Maj:t efter förslag av för frågan intresserade institutioner.

I fråga om *organisationen i övrigt och institutets förläggning* har byggnadsföreningen anfört följande.

Det kan tänkas, att institutet anknutes till tekniska högskolan eller till lantbrukshögskolans anstalt för husdjursförsök eller att detsamma bildar en fristående institution. Av dessa alternativ torde det sistnämnda vara förtjänt av att i första hand tagas under övervägande. Fördelen med en fristående institution är bl. a. större frihet att gestalta forskningsarbetet efter det mycket mångsidiga behovet. Det kan också antagas, att härigenom ett intimt samarbete lättare skall kunna upprätthållas med samtliga närgränsande forskningsområden och med företag inom byggnadsmaterial- och byggnadsbranscherna. I fråga om förläggningen av forskningsinstitutet erbjuder Stockholm otvivelaktigt de bästa möjligheterna.

För sin verksamhet bör forskningsinstitutet äga tillgång till erforderlig personal och erforderliga rörelsemedel. Det direkta arbetet bör ledas av en chef eller föreståndare. Bland kvalifikationerna för föreståndaren må särskilt framhållas, att han bör vara väl orienterad rörande de allmänna ekonomiska förutsättningarna för lantbrukets produktion samt dessutom rörande grundprinciperna för husdjurshygienen. Om dessa kvalifikationer sätts i första rummet, bör byggnadsteknisk sakkunskap å andra sidan företrädas genom två specialutbildade assistenter. Dessutom synes det önskvärt med ytterligare en assistent i ungefär samma ställning, förslagsvis med agronomutbildning. För att den nu nämnda personalen skall kunna utnyttjas, torde vidare erfordras två assistenter i lägre tjänsteställning för fältarbete samt två kvinnliga skrivbiträden.

För att erhålla en uppfattning om de ifrågavarande lönekostnadernas ungefärliga storlek torde man kunna räkna med följande lönegrader:

1 föreståndare	30:e lönegraden	
2 assistenter, byggnadstekniker	26:e	»
1 assistent, agronom	26:e	»
2 assistenter för fältarbete	21:a	»
1 skrivbiträde	4:e	»
1 skrivbiträde	2:a	»

Såvitt byggnadsföreningen kunnat finna skulle de totala årliga lönekostnaderna enligt detta alternativ komma att uppgå till c:a 75 000 kronor. Härtill komma medel till täckande av institutets omkostnader bl. a. i form av utrustning, lokalhyra, rese- och traktamentsersättningar, publikationstryck och ersättningar för i provningssyfte utförda specialkonstruktioner. Dessa omkostnader torde kunna beräknas uppgå till c:a 50 000 kronor och totalkostnaderna således till c:a 125 000 kronor.

Vissa av de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, ha till en början erinrat att, sedan byggnadsföreningens ifrågavarande förslag avgavs, vidtagits vissa åtgärder för främjande av forskningen på byggnadsområdet. Sålunda hade genom beslut av 1942 års riksdag (prop. nr 283; r. skr. nr 398) en statens kommitté för byggnadsforskning inrättats, varigenom skapats ett centralorgan för samordnande och utveckling av detta slags forskning i olika hänseenden. Medel hade å riksstaten för budgetåret 1942/43 under tionde huvudtiteln anvisats till nämnda kommitté samt för bedrivande av byggnadsforskning ävensom till standardisering på det byggnadstekniska om-

rådet. I övrigt må följande redogörelse för de avgivna utlåtandena här lämnas.

Lantbruksstyrelsen och egnahemsstyrelsen samt domänstyrelsen ha förordat inrättandet snarast möjligt av en statlig institution för forsknings- och undersökningsverksamhet rörande lantmannabyggnader. I fråga om den närmare organisationen av den föreslagna institutionen och kostnaderna härför ha förstnämnda två ämbetsverk anfört följande.

Byggnadsföreningen har efter övertvägande av olika alternativ föreslagit, att institutet i fråga skulle inrättas fristående samt ledas av en nämnd, bestående av ordförande och fyra ledamöter. Till vad sålunda föreslagits kunna ämbetsverken ansluta sig, dock med den avvikelser, att institutet torde böra underställas en särskild styrelse, vars ordförande och övriga ledamöter utses av Kungl. Maj:t, de sistnämnda efter förslag av myndigheter och organisationer, som ha anknytning till detta område, förslagsvis domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen samt ifrågavarande byggnadsförening.

I vad förslaget rör institutionens personal samt behörighetsvillkor för tjänstemännen ha ämbetsverken i huvudsak icke något att erinra. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke till en början antalet assistenter i 26:e lönegraden bör begränsas till två. Vidare torde personalen åtminstone till en början böra uppföras på extra ordinarie stat. Med den anförda begränsningen i fråga om personalen samt efter avdrag av pensionsavgifterna skulle avlöningarna till de föreslagna tjänstemännen uppgå till i runt tal 47 500 kronor. Härtill kommer rörligt tillägg, vilket — beräknat efter 15 procent — torde böra beräknas till 7 500 kronor. Vidare torde böra beräknas arvoden till styrelsens ledamöter med förslagsvis 1 500 kronor till ordföranden och 200 kronor till envar av de övriga ledamöterna eller sålunda tillhopa (1 500 + 800 =) 2 300 kronor. Slutligen måste räknas med vissa belopp till vikariatsersättningar, extra personal m. m. Sammanlagt skulle avlöningskostnaderna för den föreslagna institutionen uppgå till inemot 60 000 kronor. Omkostnadsstaten torde kunna hållas inom en ram av omkring 40 000 kronor. Det totala anslagsbehovet torde sålunda icke komma att överstiga 100 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har förordat, att det toges under närmare omprövning, huruvida icke den ifrågasatta verksamheten för bedrivande av forsknings- och försöksverksamhet beträffande lantbruksbyggnader skulle kunna inordnas i den verksamhet, som genom statsmakternas åtgöranden redan bedrevs inom byggnadsområdet i dess helhet. Som motivering för sin ståndpunkt har ämbetsverket framhållit i huvudsak följande.

Visserligen innebära lantbrukets byggnadsfrågor många speciella problem, som kräva sitt särskilda studium, men detta är även fallet med en mångfald andra grenar av byggnadsverksamhet, såsom för industriändamål, sjukhus m. m. I många väsentliga avseenden äro de byggnadstekniska och ekonomiska problemen beträffande lantbrukets byggnadsfrågor desamma som beträffande övrig byggnadsverksamhet. Det synes byggnadsstyrelsen under sådana förhållanden lämpligare att all teknisk forskning på byggnadsområdet centraliseras under en ledning. För att helt och fullt tillgodose de

speciella krav i fråga om forsknings- och undersökningsverksamhet, som lantbrukets byggnadsfrågor kunna komma att aktualisera, torde det vara erforderligt, att särskild sakkunskap i större utsträckning än hittills skett tillföres de befintliga organen för forsknings- och standardiseringsverksamhet inom byggnadsområdet, och att eventuellt vissa byggnadsverksamheten på landsbygden berörande forskningsuppgifter bliva föremål för behandling inom särskilda specialutskott. En dylik utvidgning av den redan igångsatta forsknings- och standardiseringsverksamheten torde förutsätta, att ökade anslag ställas till förfogande.

Ladugårdsbyggnadssakkunniga ha bland annat framhållit följande.

Man har anledning att räkna med, att genom initiativ av statens kommitté för byggnadsforskning vissa byggnadstekniska problem skola lösas, vilka kunna utnyttjas för jordbrukets byggnadsverksamhet. Detta gäller i första hand sådana problem, som ha intresse för landets byggnadsverksamhet i större sammanhang.

Jordbrukets byggnadsfråga innefattar emellertid även en rad speciella tekniska problem, vilka icke torde kunna upptagas i kommitténs arbetsprogram och för vilkas lösande det överhuvudtaget icke torde finnas erforderliga resurser. Redan för bearbetning av dessa samt för tillämpning av genom byggnadsforskningskommittén och andra institutioner framkomna resultat synas åtgärder i den av byggnadsföreningen föreslagna riktningen vara motiverade. Här gäller emellertid icke endast att studera rent byggnadstekniska och liknande detaljfrågor. För att jordbrukets ekonomibyggnader skola kunna på lämpligaste sätt planläggas och utföras, fordras ingående studier rörande bland annat miljöns inverkan på husdjurens trivsel och produktionsförhållanden, jordbruksprodukternas lagring och skötsel, arbetets rationalisering, byggnadskapitalets omsättning och förräntning samt överhuvudtaget frågor av betydelse för jordbrukets lönsamhet och de anordningar som härav betingas.

Vad själva sakfrågan beträffar, få alltså ladugårdsbyggnadssakkunniga helt instämma med byggnadsföreningen rörande behovet av speciella åtgärder för främjande av forskning på ifrågavarande område. Mångfalden och storleken av föreliggande problem gör det emellertid knappast möjligt att på ett förberedande stadium framlägga ett tillförlitligt program för verksamhetens bedrivande. Det torde av samma anledning ej heller vara möjligt att nu ange arten och mängden av de arbetskrafter, som kunna bli erforderliga för verksamheten. Sannolikt måste man dock räkna med, att de betydande forskningsområden, som det här är fråga om, icke kunna överspännas av några få personer, varför det torde bli nödvändigt att söka medverkan av en rad kvalificerade specialister av olika slag.

Med detta har sagts, att den ifrågasatta forskningsverksamheten knappast kan från början inordnas i en så fast organisationsform som den föreslagna. Enligt ladugårdsbyggnadssakkunnigas mening vore det riktigare, om forskningsorganet uppbyggdes kring en relativt begränsad administrativ kärna och de praktiska forskningsuppgifterna, genom bland annat anvisande av stipendier, härifrån fördelades på för varje särskild uppgift speciellt intresserade och kvalificerade forskare.

Ladugårdsbyggnadssakkunniga äro alltså av den åsikten, att en betydande forskningsverksamhet rörande jordbrukets byggnader behövs och an-

se också, att denna verksamhet bör omhänderhas av staten. Dock hålla de sakkunniga före, att en nyupprättad organisation för sådan forskning till en början bör ges tämligen fria former. På samma sätt som beträffande den allmänna byggnadsforskningen torde i detta fall kommittéformen erbjuda avsevärda fördelar. En forskningskommitté för jordbrukets byggnadsfrågor skulle på en gång få till uppgift att närmare utreda och planlägga den framtida verksamheten på området samt efterhand bedriva och leda sådan forskningsverksamhet. Så småningom skulle den med stöd av vunna erfarenheter även ha att klarlägga förutsättningarna för en mera fast organisation av verksamheten.

I kommittén böra olika intressen representeras. Ordförande och ledamöter skulle utses av Kungl. Maj:t, de senare efter förslag av myndigheter och institutioner m. fl., som ha anknytning till detta område, exempelvis lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, egnahemsstyrelsen, lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan, lantbruksförbundets byggnadsförening, statens kommitté för byggnadsforskning samt svenska arkitekters riksförbund. Vissa skäl synas också tala för att Sveriges industriförbund bör bli representerat. Till kommittén skulle knytas en verkställande direktör eller sekreterare med kvalifikationer att planlägga och leda forskningsarbetet. Denne komme således närmast att motsvara den i byggnadsföreningens förslag upptagna föreståndaren och borde i huvudsak uppfylla där angivna kompetensvillkor. Rörande övrig erforderlig personal samt rörande dispositioner för utnyttjande av forskare på olika områden torde kommittén böra i sinom tid komma med förslag till Kungl. Maj:t.

Ladugårdsbyggnads-sakkunniga kunna självfallet icke framlägga några beräkningar rörande kostnaderna för den organisation, som här antytts. Arbetsuppgifternas omfattning och de väntade resultatens utomordentliga betydelse för jordbruket motivera dock, att allvarliga ansträngningar göras. De sakkunniga få därför föreslå, att anslaget för ett första verksamhetsår beräknas till 100 000 kronor, ställda till Kungl. Maj:ts förfogande för att efterhand anvisas på förslag av forskningskommittén.

Statskontoret har anfört bland annat följande.

Ämbetsverket har icke blivit övertygat om att den föreslagna institutionen skulle kunna beredas självständiga och från övriga byggnadstekniska forskningsanstalters kompetensområde klart avgränsade arbetsuppgifter. Då föreningen antagligen avsett, att i arbetsuppgifterna även skulle ingå undersökningar rörande jordbruksbebyggelsens ändamålsenlighet och i samband därmed meddelande av råd och anvisningar, ävensom drivande av allmän propaganda i jordbrukets byggnadsfrågor, vill statskontoret fästa uppmärksamheten vid att en omfattande upplysningsverksamhet redan nu utföres genom statens egnahemsorgan. Också hushållningssällskapen meddela råd och anvisningar i hithörande angelägenheter. Slutligen torde det få anses höra till en av de mera centrala uppgifterna för lantbruksförbundets byggnadsförening att verka för att lantbrukets byggnader anpassas efter de olika brukningsdelarnas produktionsinriktning och ekonomiska bärkraft. Då statskontoret följaktligen icke kan inse, att behov föreligger av ett nytt organ för forsknings-, försöks- och upplysningsverksamhet med avseende å lantmannabyggnader, måste ämbetsverket avstyrka bifall till framställningen.

För den händelse emellertid åtgärder skulle anses böra vidtagas i angivet syfte, vill statskontoret uttala, att den nya institutionen till en början — i avvaktan på erfarenhet rörande verksamhetens lämpliga inriktning — torde böra arbeta i tämligen lösliga former. Närmast synes komma i fråga att anförtro uppgifterna åt en organisation av kommittétyp. Ladugårdsbyggnadsakkunniga borde i samband därmed entledigas och deras åligganden överflyttas på den nya kommittén. Personalen hos denna torde kunna inskränkas till ett fåtal befattningshavare, vilka givetvis icke borde erhålla lön enligt löneplan utan tilldelas arvoden av lämplig storlek.

I detta sammanhang torde jag vidare få anmäla, att *hushållningssällskapens ombud* i skrivelse den 30 september 1942 — med anledning av förslag av Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott — hemställt om utredning, i den mån så ej redan skett, rörande lämpligaste sättet att underlätta rationalisering av lantbrukets ekonomibyggnader. *Sveriges lantbruksförbund* har i ett häröver den 3 februari 1943 avgivet yttrande under hänvisning till sitt förslag om inrättandet av en särskild forskningsinstitution på detta område förklarat sig tillstyrka berörda hemställan.

**Departements-
chefen.**

Såsom framhållits i det föregående innefatta jordbrukets byggnadsfrågor en rad speciella problem, som icke kunna väntas bli föremål för behandling av nu förefintliga institutioner. Det är nämligen här icke fråga endast om byggnadstekniska och liknande detaljfrågor utan ännu mera om det större problemet rörande själva jordbruksdriftens ändamålsenliga planläggning och byggnadsbeståndets anpassning härefter. Det är en känd sak, att byggnaderna inom jordbruket representera ansenliga kapitalinvesteringar, som i många fall ej stå i proportion till jordbruksenheterens avkastningsvärde. Detta beror icke endast på byggnadskostnadernas höjd i och för sig utan i kanske ännu högre grad på att en verkligt rationell utformning av byggnadsbeståndet icke genomförts i samband med planläggning av driften. Stora besparingar skulle utan tvivel kunna göras i fråga om planläggning och utförande av jordbrukets ekonomibyggnader, därest hithörande spörsmål bleve föremål för en systematiskt och sakkunnigt bedriven forsknings- och försöksverksamhet. För att på ett ekonomiskt riktigt sätt kunna utnyttja dessa byggnader fordras en omsorgsfullt planerad organisation, som har att behandla icke blott byggnadsfrågan utan även själva jordbruksdriften. Den byggnadstekniska forskningen på lantbruksområdet bör ha till uppgift att arbeta för ekonomiska förbättringar i detta och andra avseenden. Såsom lantbruksförbundets byggnadsförening påpekat i sin framställning kan ett jordbruk genom ett olämpligt byggnadsbestånd belastas med onödigt stora kapitalkostnader och i anledning av för stor kapitalinvestering i byggnader föranledas att för avsevärd tid framåt upprätthålla driften under former, vilka ur andra synpunkter måste anses vara mindre ekonomiska. Byggnadsbeståndets beskaffenhet

utövar också ett mycket stort inflytande på arbetsförbrukningen, husdjurens hälsotillstånd och avkastning m. m.

En väl planlagd byggnadsforskning skulle säkerligen kunna verksamt befordra den rationalisering inom jordbruket, som är ett angeläget behov. På grund av den stagnation inom byggnadsverksamheten vid jordbruket, som orsakades av den svårartade krisen på 1930-talet, torde byggnadsbeståndets underhåll och förbättring ha blivit i betydande utsträckning eftersatt. Det torde också vara en riktig iakttagelse av byggnadsföreningen, att när de ekonomiska förhållandena senare förbättrades, framstod det på grund av arbetsmarknadsläget såsom i första hand nödvändigt att öka maskin-användningen för att därigenom åstadkomma en mer ekonomisk drift. Ett betydande byggnadsbehov torde därför förefinnas vid jordbruket, och bland annat av denna anledning synes det angeläget att en byggnadsforskning, som samtidigt omfattar jordbrukets driftsförhållanden, nu igångsättes.

Vad beträffar organisationen av den forskningsverksamhet, som jag sålunda anser böra utan dröjsmål igångsättas, kan jag icke ansluta mig till byggnadsföreningens förslag om inrättande av ett fristående forskningsinstitut under ledning av en av Kungl. Maj:t tillsatt nämnd med ett antal fast anställda tjänstemän till sitt förfogande. Såväl med hänsyn till forskningsuppgifternas natur som på grund av att några definitiva riktlinjer för verksamheten icke torde kunna utformas, innan en viss erfarenhet vunnits, finner jag det lämpligare att, såsom föreslagits av ladugårdsbyggnadssakkunniga, arbetet anförtros åt ett lämpligt antal av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga, representerande olika intressen med anknytning till detta område, med uppgift att planlägga samt, så snart ske kan, bedriva och leda forskningsverksamheten. Att redan nu i detalj utforma programmet för de sakkunnigas verksamhet låter sig knappast göra. Det bör vara en första uppgift för de sakkunniga att uppgöra och underställa Kungl. Maj:ts prövning ett sådant program. Såsom allmän riktlinje för forskningsarbetets bedrivande torde kunna angivas, att detsamma skall avse att befordra byggnadsverksamhetens planläggning och anpassning efter produktionsinriktningen vid olika typer av jordbruk samt brukningsdelar av skilda storleksgrader liksom också efter de olika jordbrukens förmåga att bära kostnader av ifrågavarande slag. Frågor rörande lantmannabyggnadernas ändamålsenliga konstruktion och inredning, särskilt ur arbetsbesparande och hygieniska synpunkter, höra vidare till de centrala uppgifterna för denna forskningsverksamhet. Det bör dock från början framhållas, att jordbrukets byggnadsfrågor icke skola behandlas såsom uteslutande byggnadstekniska problem utan prövas i nära samband med jordbrukets produktions- och avsättningsproblem. En planläggning av byggnadsbeståndet

bör alltså ske i anslutning till planläggningen av driften i sin helhet, då det endast på detta sätt torde vara möjligt att i de enskilda fallen komma fram till ett tillfredsställande resultat. I den mån så är möjligt, böra forskningsresultaten göras till föremål för prövning i praktiken.

Nu ifrågavarande forskningsverksamhet bör bedrivas i samförstånd med inom närliggande områden pågående liknande verksamhet. Sålunda bör till undvikande av dubbelarbete samarbete ske med statens kommitté för byggnadsforskning i all den utsträckning, som kan befinnas lämplig. Att, såsom byggnadsstyrelsen ifrågasatt, direkt anknyta forsknings- och försöksverksamheten beträffande lantbrukets byggnadsfrågor till nyss nämnda kommitté, anser jag dock icke ändamålsenligt, enär såsom förut framhållets, för jordbruket speciella frågor av delvis icke byggnadsteknisk natur måste tillmätas lika stor vikt som byggnadsfrågorna. Ladugårdsbyggnads-sakkunniga, som jämlikt bemyndigande den 14 januari 1938 av mig tillkallats för uppgörande av förslag till förbättringsarbeten för ladugårdsbyggnader, äro inom ett begränsat område sysselsatta med liknande uppgifter, som skola tillkomma de nu ifrågasatta sakkunniga inom en vidare ram. Det torde därför böra övervägas, huruvida icke ladugårdsbyggnads-sakkunnigas arbete kan överföras till den nya kommittén.

Det synes lämpligt, att personalen hos den av mig förordade nya kommittén åtminstone till en början inskränkes till ett fåtal befattningshavare, vilka erhålla ersättning i form av arvoden av lämplig storlek. Främst erfordras en utredningsman med kvalifikationer att planlägga och leda forskningsarbetet. Specialutbildad arbetskraft, förslagsvis en byggnadstekniker och en jordbrukstekniker, jämte nödig skrivhjälp torde vidare böra ställas till kommitténs förfogande, varjämte kommittén synes böra beredas möjlighet att vid behov anlita sakkunskap inom skilda områden i erforderlig utsträckning.

Beträffande kostnaderna för kommitténs verksamhet under nästa budgetår kunna uppenbarligen några exakta beräkningar för närvarande ej göras. Med hänsyn till den betydelse kommitténs arbete kan påräknas få för jordbruket synes det angeläget att anslagsanvisningen för ändamålet ej beräknas för snävt. I betraktande av att kommitténs arbete under det första verksamhetsåret huvudsakligen torde komma att omfatta utarbetandet av riktlinjer för och planläggning av verksamheten synes dock det i statsverkspropositionen beräknade anslagsbeloppet, 60 000 kronor, bliva tillfyllest för nästa budgetår. Jag har därvid förslagsvis räknat med följande årsarvoden, nämligen till utredningsmannen 12 000 kronor, till en var av de två teknikerna 10 000 kronor och till ett skrivbiträde 3 000 kronor. Vidare har beräknats 5 000 kronor till resekostnads- och traktamentsersättningar, varjämte 10 000 kronor upptagits för utrustning, omkostnader, publikationstryck

m. m. Slutligen skulle för verkställande av specialutredningar i olika frågor, för vilkas lösande särskild sakkunskap kunde behöva anlitas, bliva tillgängligt 10 000 kronor. I enlighet med det anförda förordar jag alltså, att till forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader uppföres ett reservationsanslag av 60 000 kronor. Därest riksdagen bifaller detta förslag, torde det sedermera få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser angående anslaget användning samt förevarande forskningsverksamhets bedrivande.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till *Forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 60 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtats till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustav T. Roupe.